

Till:

Region Gotland
Registraturen
Regionstyrelseförvaltningen
621 81 Visby

registrator-rs@gotland.se

Stockholm 18 juni 2020

KLYS yttrande över remissförslag; Region Gotland kulturplan och handlingsplan till kulturplan 2021-2024

KLYS har tagit del av Region Gotlands remissversioner av regional kulturplan för perioden 2021-2024 samt handlingsplanen till kulturplanen, och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter. Flera avsnitt i yttrandet avslutas med sammanfattande punktlister med KLYS förslag till korrigeringar eller kompletteringar.

Observera: Detta remissyttrande har skrivits när Coronakrisen har blivit kännbar för KLYS och KLYS 14 medlemsorganisationer, samt inte minst för landets professionella kulturskapare och kulturaktörer. Detta yttrande utgår dock från normala förhållanden. Vi hoppas att Region Gotland under 2020 kommer med en analys av hur Coronakrisens effekter påverkar de ursprungliga avsikterna i kultur- och handlingsplanerna, såväl rent praktiskt som när det handlar om finansiering.

1 Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i kulturpolitiska frågor och företräder via sina 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar inom KLYS i frågor som rör kulturskapares villkor, t ex konstnärspolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

En av KLYS viktigaste frågor, som även gäller i arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t ex i särskilda referensgrupper och bedömningskommittéer. KLYS bevakar också hur konstnärlig kvalitet och utveckling får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

KLYS vill uppmärksamma Region Gotland på att det i regeringens konstnärspolitiska utredning som presenterades våren 2018 konstateras att "förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras".¹ Något som fortfarande, år 2020 är aktuellt att beakta.

---

¹ *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

Här i rutan nedan följer en sammanfattning av KLYS mest centrala bevakningsområden när det gäller regionala kulturplaner och regional kultur- och konstnärspolitik:

Grundläggande värden

- Hur bevakar kulturplanen kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik?
- Bidrar den här satsningen till konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Hur arbetar regionen med att främja mångfald inom kulturen?

Kulturskapares villkor

- Vilka förutsättningar behövs för att professionella kulturskapare inom alla konstområden ska kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Vilka målsättningar formulerar regionen utifrån betydelsen av rimliga avtal och ersättningar till kulturskapare för deras arbete?
- Hur kan regionalt verksamma kulturskapare stödjas med kompetensutveckling och vidareutbildning? Hur kan man på andra sätt stödja de yrkesverksamma som vill utvecklas och vara kvar i regionen?
- Hur diskuterar och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Vilka stödfunktioner finns för professionella kulturskapares företagande i regionen?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen? D.v.s. replokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios m m. Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och/eller regionalt?
- Vilken strategi formulerar regionen i sin kulturplan angående samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet?
- Vilka regionöverskridande verksamheter finns och vad har regionen för utvecklingsmål för dessa?
- Hur planerar regionen att arbeta med och utveckla nationella och internationella samarbeten?

2 Övergripande synpunkter

KLYS ser övergripande mycket positivt på remissförslaget till Region Gotlands kulturplan för perioden 2021-2024. Det är till synes väl förankrat i andra regionala strategidokument och kulturpolitiska mål på både regional och nationell nivå. I kombination med den tillhörande handlingsplanen blir materialet lättöverskådligt och tydligt i sak, med förbehåll för en del oklarheter i kulturplanen, som på sina ställen gör att handlingsplanen inte blir mer konkret än huvuddokumentet. På det stora hela är kulturplanen föredömligt och pedagogiskt upplagd och skriven, och dokumentets struktur följer normen för kulturplaner.

Jämfört med många andra kulturplaner genomsyras Gotlands plan av en hög konstnärspolitisk ambition. Planen klargör tydligt olika kulturpolitiska begrepp samt kulturens betydelse för hela samhället, vilket har sin poäng då kulturen inte ska behandlas i ett stuprör som en enskild sektor. Planen beskriver utförligt regionens kulturella infrastruktur och dess utmaningar, och lyfter problematiken med tillgång till ändamålsenliga lokaler för konstnärligt utövande i alla dess skeden.

KLYS sätter stort värde på att de professionella kulturskaparna, kulturskapandets villkor och konstnärlig kvalitet lyfts fram i två av de tre fokusområdena för planperioden. Framförallt välkomnar KLYS hur noga

regionen är med att i denna kulturplan redogöra för utmaningarna när det gäller kulturskapares försörjningsmöjligheter, och att KLYS arvodesrekommendationer omnämns. Mer omfattande och tydligare än många andra kulturplaner har Gotlands plan skrivningar om vikten av avtalsenliga löner och ersättningar för kulturskapare.

I stort sett samtliga konst- och kulturområden som är centrala för KLYS finns med i planen. Nycirkus omnämns, men planen saknar skrivningar om hur regionen avser hantera detta område. KLYS ser positivt på att *litteratur* är ett eget verksamhetsområde självständigt från biblioteksverksamheten. Beträffande konstformer som ligger utanför samverkansmodellens förordning finner vi det positivt att regionen så tydligt lyfter fram *dataspel* och *spelutveckling* i kulturplanen.

KLYS kommentarer och förslag:

- Mycket positivt hur planen betonar konstnärspolitiska frågor som ett fokusområde för planperioden och hur utförligt yrkesvillkoren för kulturskapare lyfts fram.
- Det saknas skrivningar om konstområdet cirkus/nycirkus.

3 Begrepp och definitioner

KLYS välkomnar hur Region Gotlands kulturplan är genomgående konsekvent i begreppsanvändningen när det gäller skrivningar som handlar om de professionella kulturskaparna. På ett ställe (s. 23) förekommer ordet *kulturutövare*; detta är inte fel i sig, men KLYS ser gärna att det för konsekvensens skull där byts ut mot *kulturskapare*, och att professionell påtalas om det är det som åsyftas.

KLYS förespråkar generellt i regionala kulturplaner användningen av begreppet *professionell* (eller *yrkesverksam*) *kulturskapare* för att beteckna konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden; såväl fritt verksamma, som institutionsanställda och sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Vidare förespråkar KLYS, liksom Konstnärsnämnden, att begreppet *konstnär* – när det används – betecknar verksamma inom *alla* konstområden, och inte endast *bild- och formkonstnär*.

Begreppet *semiprofessionell*

Begreppet "semiprofessionell" återkommer i planen (s. 51, 54). Detta är ett begrepp som KLYS inte använder och helst ser att Region Gotland undviker. Liksom inom andra yrken i samhället finns det generellt sett inte någon gråskala som graderar professionell verksamhet till att vara halvprofessionell. Oavsett sammanhang eller arbetstidens omfattning är professionella kulturskapare yrkesverksamma, medan amatörer är hobbyverksamma.

Begreppet *konstnärspolitik*

Själva ordet *konstnärspolitik* saknas i Gotlands kulturplan. I stället använder regionen begreppet *konstpolitik* och gör en definition av det på sidan 9. KLYS ser gärna att ordet konstpolitik byts ut mot konstnärspolitik, som är det begrepp KLYS och många andra inom kulturpolitiken använder som samlade begrepp för den begreppsdefinition som Gotland gör gällande i planen.

Kulturell mångfald

I Gotlands kulturplan kopplas begreppet mångfald enbart till kulturellt deltagande, inkluderingsfrågor och etnisk/kulturell mångfald. KLYS ser gärna att planen kompletteras med specifika, samlade skrivningar om främjandearbete för *kulturell och konstnärlig mångfald*, och hur regionen under planperioden avser att arbeta praktiskt för att upprätthålla en bredd och variation i det samlade

konstnärliga utbudet i regionen, samt hur goda förutsättningar för alla konstområden (även de mindre publika) ska kunna utvecklas. (Jfr Unescos konvention till skydd för kulturell mångfald, som Sverige och EU anslutit sig till, och som också har bäring på den regionala nivån.)

Konstens/kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet och konstnärlig frihet

KLYS välkomnar att Region Gotland lyfter begreppet *konstens/kulturens egenvärde* i flera olika skrivningar i planen, och särskilt hur egenvärdet understryks i eget avsnitt (s. 9). Begreppet *konstnärlig frihet* nämns utan förklaring på sidan 21. På sidan 9 talas det om *det konstnärliga uttryckets frihet*. KLYS ser gärna att planen kompletteras med skrivningar som tydliggör innebörden av konstnärlig frihet i det regionala kulturutvecklingsarbetet med verksamhetsområdena, samt kopplingen mellan konstens egenvärde, konstnärlig kvalitet och konstnärlig frihet. I det sammanhanget kan distinktionen mellan amatör- och professionell kultur belysas.

KLYS välkomnar att *konstnärlig kvalitet* lyfts fram på många ställen i planen och i eget avsnitt, där det beskrivs utförligt. Men även om ordet *kvalitet* är flitigt förekommande i denna kulturplan är det viktigt att det inte bara blir ett välklingande ord i skrift utan konkret innebörd i kulturutvecklingsarbetet i realiteten. Kanske kunde regionen redogöra för sin syn på kvalitet kopplat till de kulturpolitiska målen och konstens egenvärde och frihet enligt vårt förslag ovan?

KLYS kommentarer och förslag:

- Bra begreppsanvändning i planen gällande yrkesverksamma/professionella kulturskapare.
- Begreppen *semiprofessionell* kultur eller kulturskapare är missvisande och bör inte användas.
- Komplettera planen med samlade skrivningar om begreppet *kulturell mångfald* och hur regionen övergripande ska främja förutsättningarna för samtliga konstområden i praktiken.
- Utveckla skrivningar om *konstnärlig frihet* och hur regionen mer fördjupat ser på *konstnärlig kvalitet* och frihet till det nationella kulturpolitiska målet om att främja kvalitet och förnyelse.

4 Samråd med professionella kulturskapare

KLYS värdesätter att Region Gotland sedan ett par år tillbaka har en aktiv konstområdesövergripande referensgrupp för regionens fria kulturliv, som regionens kulturförvaltning och kulturnämnd löpande tar inspel ifrån. I kulturplanens avsnitt 5 redogörs det tydligt för dialogarbetet inför planen. Bra att kulturskaparsamrådet lyfts i avsnitt 5.2 – däremot borde skrivningarna i avsnittet *5.4 Framtagandet av kulturplanen* (s. 61) specificeras om eventuell dialog med kulturskaparna gjorts eller inte i de sammanhang som beskrivs där.

Generellt om KLYS syn på regionala samråd med kulturskapare

Enligt kultursamverkansmodellens förordning ska de regionala kulturplanerna tas fram "efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället". Att använda sig av professionella kulturskapare som **experter på sina konstområden** är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter, att utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor och att formulera en regional konstnärspolitik.

KLYS betonar vikten av att en representant för ett konstområde ska vara erkänt yrkesverksam. Vi ser gärna att en dialogrepresentant för ett konstområde är medlem i någon av KLYS medlemsorganisationer – något som borgar för professionalism och insyn i kultur- och konstnärspolitiska strukturer, både nationellt och regionalt, inom respektive konstområde.

Formen för samråd väljer regionen själv. KLYS verkar dock för att dialoger sker i formaliserad, gärna **konstområdesövergripande** form, dvs. att det finns en kontinuitet och långsiktiga strategier för att involvera professionella kulturskapare från alla konstområden i en samlad och samstämmig löpande dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning. Under 2017 undersökte KLYS det regionala samrådsarbetet med kulturskapare i landet och lanserade en sk samrådsguide med rekommendationer för samrådsarbetet i regionerna. Se länk nedan².

KLYS verkar också för att samrådets deltagare arvoderas för varje möte och har för ändamålet tagit fram särskilda arvodesrekommendationer i samarbete med KLYS medlemsorganisationer. Se KLYS broschyr *Att ta betalt*³. När det gäller konsult/expertuppdrag t ex för deltagande i regionala samråd, har KLYS justerat upp arvodet fr.o.m. 1 januari 2018, eftersom den tidigare relativt låga arvodesnivån legat still i drygt fem år.

KLYS vill understryka att det är viktigt att dialoggruppen omfattar och representerar dels kulturskapare från det sk fria kulturlivet, dels anställda vid kulturinstitutioner i regionen, och om möjligt även sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Det är olyckligt om de institutionsanställda kulturskaparnas erfarenheter och synpunkter inte skulle komma fram på grund av obalans i representationen i kulturskapardialogerna, dvs. om vissa kulturskapare i regionen får egen direktrepresentation och dialog, medan institutionsanställda, oavsett anställningsform, kanske bara representeras kollektivt via någon person på ledningsnivå. KLYS vill påminna om vikten av att regionen beaktar denna problematik och agerar för att lyfta *samtliga* professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen, oavsett deras anställnings-/verksamhetsform och institutionskoppling.

KLYS kommentarer och förslag:

- Skrivningarna i avsnittet *5.4 Framtagandet av kulturplanen* (s. 61) borde specificeras om eventuell dialog med kulturskaparna gjorts eller inte i de sammanhang som beskrivs där.
- Kulturskaparsamråden bör vara öppna för representation från alla professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen, oavsett deras anställnings-/verksamhetsform och institutionskoppling.
- Representanter för konstområden i dialogerna bör vara medlemmar i KLYS-organisationer.
- Ta hjälp av *KLYS samrådsguide*, eller kontakta KLYS kansli vid behov av stöd och råd i dialogarbetet med regionens professionella kulturliv.

5 Kulturplanens kulturpolitiska mål och fokusområden

KLYS välkomnar hur Region Gotlands förslag till ny kulturplan på ett överskådligt vis strukturerar upp och redogör för regionala kulturpolitiska utgångspunkter och mål, och hur kulturplanen förhåller sig till det övergripande regionala utvecklingsarbetet, den regionala utvecklingsstrategin och internationella perspektiv med Agenda 2030.

KLYS ser mycket positivt på att regionen lyfter fram tre fokusområden som politiskt prioriterade i kulturplanen, och att två av dessa omfattar professionella kulturskapare och kulturella och kreativa näringar. När det gäller de kulturpolitiska punkterna i den regionala utvecklingsstrategin (RUS) för Gotland betonas tillgång, tillgänglighet och delaktighet i kulturellt skapande. Visserligen är det positivt att främjande av kultur som näring samt bättre tillgång till lokaler för kulturskapande poängteras, men

² http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/KLYS_broschyr_samradsguide_2017.pdf

³ <http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/Att-ta-betalt-2019.pdf>

KLYS hade helst sett ett bättre fokus på förutsättningarna för att professionell kultur ska kunna skapas. Här får vi hoppas att kulturplanens fokusområden kan fungera som ett bra komplement till RUS.

Principen om armlängds avstånd

I den partienkät⁴ som Konstnärernas Riksorganisation och andra bild- och formorganisationer gjorde inför valet 2018 svarade samtliga riksdagspartier och FI "ja" på frågan om "svensk kulturpolitik ska följa maktdelningsprincipen om att politiker beslutar om storleken på anslagen men inte över det konstnärliga innehållet". Detta är en central del av *principen om armlängds avstånd*. Det är också värt att notera att alla riksdagspartier anser att kulturområdet är en självklar del av välfärden och att samhället därför ska erbjuda medborgarna kulturverksamhet av *hög kvalitet*. Samtliga partier bekräftar även att man ska ha tillgång till ett mångfacetterat kulturutbud oavsett var man bor i landet.

Armlängds avståndsprincipen ser KLYS som en grundbult i kulturpolitiken på alla nivåer för att upprätthålla den konstnärliga friheten i det professionella kulturlivet. Därför är det mycket positivt hur Region Gotland i sin kulturplan i ett eget avsnitt försäkrar att regionens kulturpolitik och tjänstepersonernas arbete ska grunda sig på *principen om armlängds avstånd*, samt att *kulturens egenvärde* är centralt. **Men detta till trots haltar resonemanget om en armlängds avstånd något i Gotlands kulturplan.** Principen poängteras grundligt, men samtidigt innehåller planen skrivningar som uttrycker att regionen är öppen för att använda kulturen instrumentellt och för att uppnå andra samhällspolitiska mål. Frågan är hur kort armen är och hur långa fingrarna kan vara? Regionen borde i sin kulturplan formulera sig kring hur sådana här risker som principen står inför ska minimeras och undvikas.

Kulturens egenvärde och konstnärlig kvalitet

I ovan nämnda partienkät svarade samtliga riksdagspartier och FI "ja" på frågan om kulturen har ett egenvärde som gör att offentliga kulturanslag inte behöver motiveras med andra politiska syften. Partierna är alltså överens om att kulturen i sig är målet. När konsten får vara fri skapas även förutsättningar för mervärden inom andra områden. Det är som vi ovan påtalat högst positivt att Region Gotland i denna anda lyfter konstnärlig kvalitet och *konstens/kulturens egenvärde* i flera olika skrivningar och hur egenvärdet i denna kulturplan befästs och värnas i relation till instrumentella perspektiv inom regional utveckling överlag. Kanske kunde dock planen som sagt tjäna på att ha ett specifikt rubricerat avsnitt som samlat belyser regionens syn på kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet, konstnärlig frihet och distinktionen mellan amatör- och professionell kultur.

I anslutning till utförligare redogörelser för kulturens eller konstens egenvärde samt kvalitetsbegreppet vore det önskvärt om regionen också tydliggör sin syn på hur kvalitetsbegreppet relaterar till instrumentella aspekter på kulturen, och hur man avser att arbeta under planperioden för att upprätthålla kulturens egenvärde och konstnärlig kvalitet i relation till nyttoaspekter på kultur och konkret i regionens satsningar på kulturella och kreativa näringar.

KLYS ser också gärna att planen kompletteras med skrivningar som tydliggör innebörden av konstnärlig frihet i det regionala kulturutvecklingsarbetet, samt kopplingen mellan konstens egenvärde, konstnärlig kvalitet och konstnärlig frihet. I sammanhanget bör distinktionen mellan amatör- och professionell kultur belysas.

En skrivning i texten om konstnärlig kvalitet på sidan 10 framstår som kryptisk och får gärna utvecklas: "Men en minst lika viktig kvalitetsaspekt är hur den yrkesskicklige konstnären förmår att kommunicera i mötet med åhöraren/betraktaren."

---

⁴ http://kulturvalet.se/Kulturvalet2018_partienkat-komplettsvar_13fragor.pdf

KLYS kommentarer och förslag:

- KLYS välkomnar att *principen om armlängds avstånd* lyfts, men ser gärna att regionen ser över en del motsägelser i hur principen fungerar i praktiken gällande instrumentella perspektiv, och hur risker för att principen inte efterlevs fullt ut ska minimeras.
- Fördjupa gärna skrivningarna om regionens syn på relationen mellan kulturens egenvärde och instrumentella perspektiv på kultur. Koppla gärna konstnärlig frihet till detta.
- Oklar skrivning på sidan 10 om en kvalitetsaspekt om konstnären.

6 Kulturskapares villkor och regional konstnärspolitik

Region Gotlands förslag till ny kulturplan är jämfört med många andra kulturplaner mer konstnärspolitiskt orienterat med många målskrivningar och bra resonemang om konst, kultur och kulturskapare i relation till både kulturutveckling och samhällsutveckling i stort.

KLYS välkomnar varmt att regionen framhäver kulturskapares yrkesvillkor som ett särskilt fokusområde för planperioden. Region Gotland tycks ha tagit till sig ordagrant av det vi citerar inledningsvis från regeringens konstnärspolitiska utredning: "förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras".⁵

Det är positivt att kulturell infrastruktur med mötesplatser och arrangörsled beskrivs ingående i Region Gotlands kulturplan.

Regionen skriver i både kultur- och handlingsplanen på flera ställen om **ökad extern finansiering** (s. 21, 9), vilket KLYS uppfattar som en signal om att bristande eller minskad finansiering från regionens sida är att vänta. Skrivningarna kan även visa på en eventuellt ökad övertro på möjligheter med sådan finansiering grundad i regionens politiska styre.

I Region Gotlands kulturplan står det också att läsa att "ökad självfinansieringsgrad i de regionala institutionerna" är ett politiskt prioriterat område (s. 8), vilket i KLYS ögon högst troligt syftar på att regionen vill minska sin finansiering. Region Gotland hävdar att externa finansiärer kan vilja styra innehållet mer (s. 21), vilket är ett hot mot principen med armlängds avstånd. Regionen skriver då att principen behöver säkras även vid extern finansiering (s. 9), men inget om hur det skulle gå till (avsnitten 2.4.3 *Armlängds avstånd* och 3.2.4 *Ekonomisk hållbarhet*). KLYS ser gärna förtydliganden.

Gränsdragningar mellan professionella och amatörer

Det blir på vissa ställen i Region Gotlands förslag till kulturplan en oklar sammanblandning av professionell- och amatörverksamhet, och otydligt vad som avses. Begreppet "semiprofessionell" återkommer i planen, vilket som sagt är ett begrepp som varken KLYS eller KLYS medlemsorganisationer använder (jfr vad vi skriver i avsnitt 3 ovan).

Liksom regeringens konstnärspolitiska utredning betonar, menar KLYS att professionella kulturskapare med erfarenheter och kunskaper från sina yrken har avgörande betydelse för konst- och kulturlivets utveckling i en region. Professionell konst och kultur är ofta utgångspunkt och förebild för amatörverksamheter och ideella krafter och initiativ. De yrkesverksamma kan fungera som draglok, katalysatorer och fortbildare i föreningslivet och för medborgarna överlag i kulturlivet.

---

⁵ *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

KLYS ser långsiktigt en generell fara i landets regioner att ett motsatsförhållande kan uppstå mellan ideellt driven och professionell kultur, och att ekonomiska hänseenden tenderar att styra den regionala politiken mot kostnadseffektiva lösningar, där föreningsverksamhet och ideell kultur ibland stimuleras mer än professionell kulturutveckling. Risker tror vi är störst i gles- och landsbygd där det ofta finns mindre resurser till professionell kulturell infrastruktur och kompetens. Även om Region Gotlands kulturplan till viss del har en del otydligheter med gränsdragningarna mellan professionella och amatörverksamma finner KLYS det positivt att regionen har höga ambitioner för det professionella kulturlivets utveckling även utanför tätorterna.

Inventering av kulturskaparna och deras förutsättningar

I Gotlands förslag till kulturplan nämns på sidan 22 en regional inventering av kulturella och kreativa näringar som gjordes under förra kulturplanepreioden. På sidan 52 nämns att det under 2020 gjorts en kartläggning av "litterärt verksamma på Gotland och deras behov". Här är det dock oklart om det gjorts en tydlig åtskillnad mellan professionella och hobbyverksamma, eller inte.

I handlingsplanen för 2021-24 framgår det att Region Gotland har för avsikt att kartlägga en del produktions- och visningsförutsättningar på filmområdet och spelkulturområdet. Men i övrigt saknar KLYS i Gotlands kultur- och handlingsplaner skrivningar om regionen har gjort eller under kommande planperiod ska göra några kartläggningar av professionella kulturskapare i regionen inom andra konstområden än litteratur. **KLYS ser gärna att regionen kartlägger förutsättningarna att vara yrkesverksam i regionen.** Inom konstområden där det inte redan gjorts rekommenderar KLYS att det görs en översikt över vilka kulturskapare som är yrkesverksamma, och vilka som är knutna till de olika kulturinstitutionerna, samt under vilka villkor de utför sina uppdrag och anställningar.

En sådan kartläggning bör vara ett levande dokument att återkommande uppdatera för att skapa en god grund för en välförankrad och utvecklad regional konstnärspolitik under planperioden, som inger förtroende hos alla inblandade parter. Denna kartläggning bör naturligtvis jämkas med en eventuell ny kartläggning av regionens kulturella och kreativa näringar, som skulle bilda ett heltäckande underlag för den regionala kulturpolitikens företrädare. En regional kartläggning kan med fördel ta sin utgångspunkt i regeringens konstnärspolitiska utredning från 2018.

Kulturskapers ekonomiska villkor och upphovsrätt

I handlingsplanens avsnitt 3.2.2 på sidan 8 presenterar Region Gotland följande mål: "Vi vill skapa förutsättningar för att professionella kulturskapare ska kunna försörja sig på sin konstnärliga verksamhet." En egentligen självklar sak i sig. Men KLYS ser självfallet mycket positivt på att regionen så uttalat sätter upp detta mål i sin kulturplan när det gäller den offentligt finansierade kulturen i regionen. Risker finns dock att ambitionerna till delar är för allmänt hållna och kan kvarstå som regionala viljeinriktningar under planperioden, snarare än konkreta insatser i praktiken inom respektive verksamhetsområde.

Det finns många för KLYS värdefulla skrivningar i planen, t ex hur regionen avser att påminna och uppmana privata och ideella kulturaktörer att alltid följa branschrekommendationerna för avtal, ersättningar och arvoden till anlidade professionella kulturskapare. Välkommet hur infrastrukturen för kulturlivet skärskådas noga och både arrangörsled och kulturskapare lyfts. Regionen är noga med att poängtera samtliga branschorganisationernas arvodesrekommendationer, bl a MU-avtalet inom bild- och formområdet. Kanske kunde även ordet *kollektivavtal* nämnas i planen, eftersom det är centralt inom bl a scenkonst- och orkesterverksamheter. Regionen bör även informera om att ersättningar ska följa gällande kollektivavtalsnivåer, även om den som beställer arbetet inte omfattas av dessa. Möjligen kan det i kulturplanen också vara värt att nämna att regionen bör beakta frågan om kollektivavtal när

man delar ut anslag till professionella aktörer. KLYS finner det också önskvärt att regionen i sin plan formulerar vilka ekonomiska ambitioner man har för att uppnå detta.

Eftersom Region Gotland är så noga med att i sin kulturplan framhäva försörjningsmöjligheter för kulturskapare överraskas KLYS av att både kulturplan och handlingsplan **helt saknar skrivningar om vikten av respekt för upphovsrätten till konstnärliga verk och att betala upphovsrättsliga ersättningar vid offentligt arrangerad kultur, både för digitala och fysiska verk.**

Planen kunde tjäna stort på att kompletteras med redogörelser för regionens syn på upphovsrättsliga frågor och upphovspersoners förutsättningar i kulturlivet. Se även vad vi skriver om digitalisering och upphovsrätt nedan.

Kulturskarpes arbetsmiljö

Ingen yrkesverksam kulturskapare ska gå sönder på jobbet. Många gånger är kulturskapare anlitade eller inhyrda för att genomföra ett specifikt arbete eller finnas på en viss plats vid ett visst tillfälle i den offentligt arrangerade kulturen. Då är det viktigt att de har en trygg arbetsmiljö. Hos t ex scenarbetare på konserter och musikturnéer är det inte ovanligt med bristfälliga loger, arbetstider, och mycket annat. För denna sak är det viktigt att Region Gotland i sin kulturplan uppmärksammar att även regionalt anlitade kulturskapare på alla nivåer i kulturverksamheter har rätt till en god arbetsmiljö.

Kompetensutveckling för kulturskapare

Ordet *kompetensutveckling* används i Region Gotlands kulturplan enbart i avsnittet om slöjd, form och design samt i avsnittet om digital kompetens. KLYS värdesätter skrivningarna i dessa avsnitt och ambitionerna i sig, men saknar i planen en samlad, utförlig redogörelse för regionens syn på och plan för kompetensutvecklingsfrågor gällande de yrkesverksamma kulturskaparna på Gotland.

På samma vis som kompetensutveckling är en egen underrubrik i avsnittet om slöjd, form och design (s.45) borde det vara en rubrik för ett särskilt övergripande avsnitt i kulturplanen med konkretiseringar av hur Region Gotland både under planperioden och långsiktigt avser att hantera kompetensutveckling för kulturskapare inom olika konstområden, som är bosatta och verksamma i regionen.

Konstnärlig residensverksamhet

KLYS välkomnar att konstnärlig residensverksamhet inom flera olika konstområden lyfts fram i kulturplanen, men på det stora hela blir det otydligt hur de övergripande strukturerna ser ut för ansvaret för de olika residensens utveckling och finansiering. Hur är det tänkt att regionens kulturförvaltning samlad hanterar frågor som rör residensverksamheterna under planperioden?

Kulturella och kreativa näringar

KLYS sätter stort värde på att Region Gotland avser att prioritera satsningar på kulturella och kreativa näringar (KKN) under kommande planperiod, och att detta är ett av planens tre fokusområden. Det är bra att professionella kulturskapare nämns mer än en gång i avsnittet om KKN, men det vore önskvärt att i ännu högre grad i kulturplanen i sak tydliggöra synergier mellan satsningar på professionella kulturskapare och kultureller näringar (KKN) i regionen under planperioden.

Professionella kulturskapare utgör kärnan i kulturella och kreativa näringar. Vi skulle i Region Gotlands kulturplan gärna läsa mer om hur regionens fokusområde KKN relaterar till andra politikområden och näringar, samt om balansen mellan instrumentella och konstnärliga aspekter på kulturlivet. Planerar regionen för KKN-samverkan med andra kulturaktörer eller konstnärsresidens? Finns det interregionala eller nationella samarbeten inom KKN-sektorn som är värda att nämna i planen?

KLYS tycker generellt att det behövs en bättre definition av kulturella och kreativa näringar i planen. Inom KLYS föredrar vi begreppet den ”kulturella och kreativa *sektorn*”. Inom EU brukar till exempel Eurostats definition lyftas fram:

”alla sektorer vars verksamhet bygger på kulturella värden och/eller konstnärliga och andra kreativa uttryck, oavsett om den verksamheten är marknadsorienterad eller inte, oavsett vilken struktur som genomför den och oavsett hur den strukturen är finansierad. I verksamheten ingår utveckling, skapande, produktion, spridning och bevarande av varor och tjänster som förkroppsligar kulturella, konstnärliga eller andra kreativa uttryck samt närliggande funktioner som utbildning eller förvaltning. I de kulturella och kreativa sektorerna ingår bland annat arkitektur, arkiv, bibliotek och museer, konsthantverk, det audiovisuella området (detta inkluderar film, television, dataspel och multimedia), materiellt och immateriellt kulturarv, design, festivaler, musik, litteratur, scenkonst, förlagsverksamhet, radio och bildkonst.”⁶

Digitalisering och upphovsrätt

I inledningen till Region Gotlands förslag till ny kulturplan nämns att ”den digitala utvecklingen [...] påverkar oss alla”. De flesta kulturplaner som KLYS har läst de senaste åren har ett övergripande avsnitt om digitalisering i relation till kulturutveckling. Gotland kulturplan har visserligen ett avsnitt om digital kompetens och delaktighet (s. 50), men detta är specifikt inom ramen för biblioteksverksamhet, samt en del inom filmområdet. I övrigt saknar planen övergripande redogörelser för eller strategiskrivningar om hur kulturutvecklingen i regionen relaterar till regionala och nationella digitaliseringsstrategier. I avsnittet *Landsbygder och mötesplatser* (s. 16) nämns att: ”Digitaliseringen inom kultursektorn har möjliggjort att tillgängligheten till kultur har ökat exempelvis genom att man i högre grad kan ta del av föreställningar via nätet.”

I avsnittet om mötesplatser står det på sidan 20: ”I begreppet ingår både fysiska lokaler men även andra plattformar som nätverk och digitala mötesplatser.”

KLYS saknar dock i planen fördjupande skrivningar om regionens utvecklingsplaner under planperioden för ovanstående digital infrastruktur. Gotlands kulturplan borde lyfta digitaliseringen mer ingående i relation till konstområdena och hur kultur- och konstnärspolitiken ska hantera utvecklingsfrågor kring digitalisering rent konkret i regionen under planperioden.

Hur avser regionen att arbeta för att utveckla kopplingen mellan kulturskaparyrken och den digitala tekniken? Det vore på sin plats i en regional kulturplan att vara tydligare med hur regionen ser på det faktum att digitaliseringen påverkar de professionella kulturskaparnas villkor och skapar utmaningar när det gäller *upphovsrätt*, och ersättningar till upphovspersoner (jfr vad vi skriver om ekonomiska villkor och upphovsrätt ovan). KLYS finner det som sagt anmärkningsvärt att Gotlands remissversion av kulturplanen helt utelämnar skrivningar om upphovsrätt. Detta bör åtgärdas i slutversionen. Skrivningar om digitalisering kan dessutom med fördel kopplas till skrivningarna i planen om utveckling av den kulturella och kreativa sektorn (s. 22-24).

Finns det tankar kring ett övergripande kompetenscentrum för digital utveckling i regionen, eller interregionalt, för att kunna utnyttja den nya tekniken? Att t ex musikkonserter ska kunna sändas vidare till fler än de som har möjlighet att åka till konsertlokalen kräver både kunskap och utrustning som inte alla har. Kommer det att satsas så att teknisk utrustning kan tillhandahållas? I KLYS ögon är detta är en sakfråga som med fördel kan samordnas interregionalt med närliggande regioner.

---

⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1295/2013 om inrättande av programmet Kreativa Europa 2014–2020. Kapitel I, Artikel 2.1.

KLYS kommentarer och förslag:

- Bra att vissa konstområden redan har kartlagts, men kartlägg och inventera också professionella kulturskapare inom övriga konstområden, och förutsättningarna att vara yrkesverksam på Gotland. Nämn i planen om även andra kartläggningar redan gjorts inom vissa konstområden och kan kopplas till kulturplanen.
- Samla gärna skrivningar övergripande om kompetensutveckling för kulturskapare i ett eget avsnitt.
- Otydligt hur strukturerna ser ut för ansvaret för de olika konstnärliga residensens utveckling och finansiering. Samla gärna skrivningar om regionens residensarbete i ett avsnitt.
- KLYS saknar i planen skrivningar om att värna om en god arbetsmiljö för alla sorters kulturskapare.
- KLYS saknar ett övergripande avsnitt om digitalisering i relation till kulturutvecklingen på Gotland. Koppla gärna digitalisering konkret till insatser inom konstområdena; hur kulturskaparnas yrken relaterar till regionala digitala satsningar i praktiken.
- KLYS saknar i planen skrivningar om upphovsrätt och att värna upphovsrätten där det är relevant, t ex i skrivningar om digitalisering och om kulturskaparnas villkor.
- Utveckla kopplingen mellan avsnittet om konstnärligt skapande och avsnittet om de kulturella och kreativa näringarna (KKN) och hur kulturskaparna och konstnärspolitiken kopplas till dessa. Problematiska gärna relationen mellan konstnärligt skapande och instrumentella perspektiv.

7 Synpunkter gällande de olika konstområdena

7.1 Scenkonst – musik, teater och dans (avsnitt 4.2, s. 32-41)

KLYS och KLYS medlemsorganisationer **Teaterförbundet för scen och film** och **Musikerförbundet/Symf** har följande synpunkter:

Tunt om dans, och cirkus och dramatik saknas

Scenkonstavsnittet i Region Gotlands förslag till ny kulturplan är tydligt disponerat med verksamhetsområdena musik, teater och dans. Avsnittet om **dansområdets** förutsättningar och möjligheter är dock påfallande tunt. Vi saknar även cirkusens plats i planen, på ett ställe omnämns nycirkus, men inte i ett eget sammanhang.

Kulturplanens scenkonstavsnitt saknar även skrivningar som lyfter *dramatikeryrket* inom scenkonsten och eventuella satsningar på nyskriven *dramatik*. Det är positivt att dramatiker nämns i planens avsnitt om litteratur, men kulturplanen bör även lyfta något om detta konstområde i scenkonstavsnittet, vilket vi hoppas åtgärdas i slutversionen.

Kompetensutveckling

Kompetensutveckling avseende scenkonst nämns i avsnittet *3.2.3 Arrangörs- och producentled*, men inte så mycket i planen i övrigt. Med tanke på att kulturplanen innehåller ett eget avsnitt om kulturskapare, så borde i det avsnittet ges utrymme för särskilda skrivningar om kompetensutveckling, både scenkonstspecifikt och övergripande, för professionella kulturskapare på Gotland.

Professionella och amatörer

Som påtalats i avsnitten 3 och 6 ovan blir det på vissa ställen i planen en oklar sammanblandning av professionell- och amatörverksamhet, och otydligt vad som avses. Begreppet "semiprofessionell"

återkommer i planen, vilket som sagt är ett begrepp som varken KLYS, Symf eller Teaterförbundet för scen och film använder.

Breddat deltagande

Uttrycket "breddat deltagande" används i planen ibland på ett otydligt sätt. I avsnittet på sidan 37 är det oklart om regionen menar att det innebär att det breddade deltagandet är genom publikens sammansättning och förutsättningar eller genom kulturskaparnas.

I denna skrivning på sidan 37 undrar vi vad regionen vill säga med begreppet "mental tillgänglighet": "Viktiga faktorer för att bredda deltagandet är att se över dels bredden av representation och mångfald på scenen, dels den fysiska och mentala tillgängligheten till olika arrangemang."

Arrangörsleden

Alla regionala satsningar på att stärka arrangörsledet och nå ut i hela regionen inom scenkonsten är viktiga. I en lokal kontext i gles- och landsbygd kan det många gånger vara ideellt verksamma och amatörer som upprätthåller delar av infrastrukturen för scenkonsten, vid sidan av Riksteatern och enstaka kommunala satsningar. I detta avseende är det angeläget att regionen i sin kulturplan tydliggör gränsdragningar mellan vad som är satsningar på professionell scenkonstverksamhet och vad som är amatörverksamheter. Och hur offentliga resurser, både regionala, kommunala och nationella, samordnas och fördelas på bästa sätt för en långsiktighet i regionens professionella scenkonstutveckling.

Musikområdet

KLYS och **Symf** uppfattar musikavsnittet som ganska tunt. Musik är en utbredd konstform och jämfört med t ex området bild och form får musiken relativt lite utrymme i Region Gotlands kulturplan. KLYS efterlyser något om interregional samverkan på musikområdet. Har Region Gotland inte undersökt de möjligheter med utvecklande regional samverkan som finns? Till exempel med Östgötamusiken, SLB, Camerata Nordica och Musica Vitae – verksamheter som befinner sig i Gotlandstrafikens trafik- och närområde.

Det är positivt att regionen när det gäller musikundervisning uppmärksammar hela studielinjen och de möjligheter som man har regionalt att i alla fall för blivande kompositörer kunna behålla sina unga kulturutövare. Somliga av de uppsatta målen i musikavsnittet finner vi tveksamma, då det i planen inte ges antydning till metod och medel.

I ett avsnitt om musik skulle det vara på sin plats att påminna om att allehanda branschavtal/ kollektivavtal och upphovsrätt ska följas för alla inblandade parter också inom musiklivet. Det gäller inte minst i samband med digital spridning av konst och musik. Jämför vad vi skriver om ekonomiska villkor, digitalisering och upphovsrätt i avsnitt 6 ovan. Även vilka regionala förutsättningar Region Gotland ger för att musiker och scenarbetare ska ha en avtalsenlig och dräglig arbetsmiljö (som också nämns ovan) bör lyftas i planen kopplat till bl a musikavsnittet i sig.

KLYS vill i övrigt gällande hela området scenkonst och musik påminna regionen om den generella problematik som är synnerligen kännbar på scenkonstområdet – att kulturinstitutionerna långsiktigt har svårt att upprätthålla och utveckla verksamheten eftersom uppräknings av medel inte sker i samma takt som löne- och prisökningar.

7.2 Bildkonst, slöjd, form och design (avsnitt 4.3-4.4, s. 41-46)

Konstnärernas Riksorganisation (KRO) är medlem i KLYS och företräder 3 300 yrkesverksamma bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Organisationen arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer. KLYS och KRO finner det utmärkt att det står att Kulturskapares villkor är ett av fokusområdena för Region Gotlands arbete. Vi önskar att man lägger till att utgångspunkten för regeringens politik är att professionella kulturskapare ska kunna försörja sig på sin konstnärliga eller kulturella yrkesverksamhet i de områden där man hänvisar till den nationella kulturpolitiken. Det här är också ett av de globala målen (mål 8) - full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla. Konstnärernas Riksorganisation har utarbetat tydliga rekommendationer för både gestaltungsuppdrag och formgivningsuppdrag, ta gärna del av dessa. I alla sammanhang som berör enprocentsregeln och gestaltad livsmiljö ska konsten inkluderas initialt.

Prioriterade områden inom bild- och formkonst i tider av Covid-19:

- Öka/säkerställ intäkter
- Tidigarelägga planerade inköp av konst
- Utöka budget för inköp av konst
- Omstrukturera bidrag och ge låttnader
- Dra ner på kostnader/hyreslättnader
- Stimulera efterfrågan på konst
- Fördela arbetsstipendier

Konstnärernas Riksorganisations löpande prioriterade områden är följande, och KLYS och KRO föreslår att Region Gotland skriver in så mycket som möjligt från dessa punkter i sin kulturplan (utöver vad som redan står i remissförslaget):

- Säkerställa att form-, konst- och designverksamheter som får regionalt stöd skäligt ersätter de professionella bild- och formkonstnärer, formgivare och konsthantverkare som engageras i utställningar, panelsamtal, föreläsningar samt andra uppdrag och projekt.
- Genomföra kompetenshöjande insatser gentemot kommunerna kring hur följa MU-avtalet. Skapa handlingsplaner för arbetet med MU-avtal. Skapa en MU-pott som inkluderar M:et.
- Utveckla stödfunktioner och metodutveckling i dialog med de kommuner som vill stärka sitt arbete med konstnärliga gestaltningar vid om-, ny- och tillbyggnationer. Tänk på att kvalitetsgranska urvalsgrupper inför upphandlingar.
- Ge kompetens- och resurstöd så att kommunerna kan använda metoder och verktyg (så som cultural planning) för att kulturen ska genomsyra samhällsplaneringen, och underlätta för kommuner och privata exploatörer att tillämpa enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar. Stödja kommunerna så att enprocentsregeln kan införas i alla kommuner.
- Arbeta systematiskt med armlängsavstånds-principen. Säkerställ att politiken möjliggör konst och att särskilt sakkunniga tjänstepersoner arbetar med de konstnärliga besluten. Inrätta sakråd för fördelning av medel till konstnärer vars medlemmar kontinuerligt roterar, tänk på representation i dessa grupper.
- Arbeta strategiskt i frågan om hot och hat mot konstnärer. Arbeta för att konstnärer inte ska idka självensur utifrån att institutioner backar kring vissa eventuellt kontroversiella utställningar. Utbilda institutioner i att hantera hot och hat kring utställningar.
- Hjälpa kommunerna säkerställa tillgången adekvata arbetslokaler och ateljéer för konstnärlig verksamhet till kostnader som är rimliga för professionella bild- och formkonstnärer. Det är också utmärkt att inkludera lokaler för kulturella verksamhet i stadsplaneringen.
- Uppmuntra kommunerna att skriva licensavtal med *Bildupphovsrätt* i Sverige.

7.3 Film och rörlig bild (avsnitt 4.8, s. 54-56)

KLYS och KLYS medlemsorganisationer **Oberoende Filmars Förbund (OFF)** och **Teaterförbundet för scen och film** ser positivt på de satsningar som görs för filmen i region Gotland och den handlingsplan som upprättats. Det löper en röd tråd i allt från utbildning och talangutveckling till professionell filmproduktion och visning/spridning. Vi ser att mycket görs för att upprätthålla och utveckla dessa fyra pelare. Bland annat ämnar man uppdatera den tekniska utrustningen och utbilda maskinister inom biograferna, och man inser behovet av att samverka utanför ön för att stärka filmproduktionen och skapa förutsättningar för filmare och kreatörer bosatta på Gotland. Vidare är Bergmanveckan en viktig mötesplats för branschen, och vi ser vikten av att biograferna och filmpolitiken fortsätter ges utrymme under Almedalen.

Vad gäller utbildning för barn och unga vill man göra barn delaktiga i den filmpedagogiska utbildningen, men det är inte tydligt på vilket sätt och kan konkretiseras ytterligare. Det pedagogiska arbetet med filmen som verktyg för samhällsanalys och källkritik är betydelsefullt men enbart teoretiskt. En annan dimension skulle vara att barn från tidig ålder får prova på att skapa film och reflektera kring sina verk och arbetsprocesser. Det bidrar förutom medvetenhet över bildmediet till en djupare analys och förståelse.

Även mer konkretion bör tillämpas kring vilka insatser man vill genomföra för att filmprofessionella ska bli kvar på Gotland. Finns det uttalade mål bör det också finnas tankar om särskilda insatser, t ex i form av rabatter och strategisk finansiering.

Hur omsätts filmpolitikens viktiga roll i att främja mångfald och jämställdhet inom filmskapande? Vi saknar information om hur man arbetar med mångfald och representation, i allt från personalstyrkan i filmverksamheterna, hur ansökningar bedöms och utbildningsfären. Det är oerhört viktigt att detta finns med i en kulturplan och att det finns förankring i konkreta strategier och mål som kan följas upp och utvärderas.

Vi saknar också en översyn av hur maktpositioner roterar och uttalade bestämmelser om hur länge en och samma konsulent kan inneha sitt uppdrag inom filmkonsulentverksamheten. Det är mycket viktigt att bedömarkompetensen hålls färsk och varierad, och att konsulenternas sitt-tid är tidsbegränsad. Detta är en viktig förutsättning för ett aktivt och målmedvetet arbete mot mångfald.

7.4 Litteratur (avsnitt 4.7, s. 51-53)

KLYS och KLYS medlemsorganisation **Författarförbundet** välkomnar att *litteratur* definieras som ett eget verksamhetsområde i kulturplanen vid sidan av områdena *bibliotek* och *läsfrämjande*. Vi vill understryka vikten av att i en regional kulturplan vara ytterst noga med att hålla på gränserna mellan yrkesverksamma författare, översättare, dramatiker, poeter etc. och en litteraturintresserad eller hobbysskrivande allmänhet. Därför är det viktigt att undvika begreppet semiprofessionella även i litteraturavsnittet. Jfr vad vi skriver i avsnitt 3 ovan.

Litteraturdelen i Region Gotlands kulturplan har ett positivt anslag som betonar litteraturens betydelse som språk- och kulturbärande, för att stimulera empatiska förmågor och skapa förutsättningar för demokrati och yttrandefrihet. När det gäller de grundläggande värdena saknar vi konkreta skrivningar om hur kulturplanen ska bevara litteraturens egenvärde och hur den ska bidra till konstnärlig kvalitet. Istället prioriteras bredd och ett vidgat textbegrepp, och det görs ingen skillnad på professionella utövare och amatörer. Kulturplanen hävdar allas rätt att såväl ta del av som själva skapa litteratur.

Armlängds avstånd nämns inte i avsnittet om litteratur, vilket egentligen inte heller är nödvändigt utifrån innehållet i avsnittet. Begreppet tas dock upp under *Kulturpolitiska begrepp* i början av hela planen. "Mångfald av röster" nämns både när det gäller talangutveckling och aktörer inom området. Däremot känns det mer som att mångfalden handlar om olika uttrycksformer än om utövare med exempelvis olika språk eller bakgrund.

Kulturskaparnas villkor inom ordområdet beskrivs egentligen inte, men det konstateras att villkoren behöver bli bättre och att flera verksamma har angivit att de inte arvoderas enligt avtal. Region Gotland har som tydlig målsättning att litterärt verksamma ska arvoderas utifrån avtal och Författarförbundets rekommendationer. De insatser regionen ska göra är att upplysa om avtalsenlig ersättning samt samla information om bidrag, stipendier och projektmedel.

Planen borde lyfta kompetensutveckling, skillnader i villkor mellan professionella och ideella utövare samt hur man kan tillvarata litterära utövares kompetens som samarbetspartners i regionen.

Kulturell infrastruktur hanteras under rubriken *Organisatoriska förutsättningar* för att stärka litteraturen som konstform. Där nämns ett nätverk av litterära utövare som en viktig del för att skapa bättre samordning och samverkan mellan exempelvis biblioteken och litterära utövare.

Rent generellt kan kulturplanen kritiseras för att inte göra någon skillnad på professionella och ideella aktörer, för att i sina skrivningar helt jämställa litterära utövare med journalister, bokhandlare och läsare. Självklart är alla aktörer viktiga för litteraturen som helhet, men de litterära utövarna (författare och översättare) har andra behov av villkor, infrastrukturer och sammanhang att verka i än exempelvis läsare och bokhandlare.

Litteraturens egenvärde och konstnärlig kvalitet nämns inledningsvis, men lyfts inte fram i de utvecklingsområden som regionen presenterar. Utvecklingsområdena är delvis generellt beskrivna och delvis konkret. Att regionen ska sätta samman ett nätverk för litterärt verksamma är konkret, samtidigt som att "samordna, samverka, synliggöra och stödja aktörer, processer och infrastrukturer inom konstområdet" upplevs som relativt svepande.

Synliggörandet av litteratur genom olika evenemang med tydligt uttalad bredd vad gäller textbegreppet samt talangutvecklingsprojekt uppfattas också som en konkret satsning liksom information om arvode enligt avtal.

Utifrån Region Gotlands skrivningar är det svårt att se konkreta insatser när det gäller att förbättra villkoren för gruppen yrkesverksamma författare/översättare/dramatiker, mer än ambitionen att informera om arvodering enligt avtal. Däremot finns en positiv inställning till det skrivna ordet som konstform och möjligheterna att skapa intresse och engagemang omkring det.

8 Sammanfattning

Observera: Detta remissyttrande har skrivits när Coronakrisen har blivit kännbar för KLYS och KLYS 14 medlemsorganisationer, samt inte minst för landets professionella kulturskapare och kulturaktörer. Detta yttrande utgår dock från normala förhållanden. Vi hoppas att Region Gotland under 2020 kommer med en analys av hur Coronakrisens effekter påverkar de ursprungliga avsikterna i kultur- och handlingsplanerna, såväl rent praktiskt som när det handlar om finansiering.

KLYS ser mycket positivt på Region Gotlands välformulerade förslag till ny kulturplan för perioden 2021-2024. I kombination med den tillhörande handlingsplanen blir materialet lättöverskådligt och tydligt i sak, med förbehåll för en del oklarheter i kulturplanen, som på sina ställen gör att handlingsplanen inte blir mer konkret än huvuddokumentet.

Gotlands kulturplan framvisar både en konstnärspolitisk medvetenhet och för KLYS värdefull ambition om att ge yrkesverksamma kulturskapare bättre villkor och större plats i den regionala kulturutvecklingen under planperioden. Utförligt lyfts kulturens infrastruktur och betydelse för hela samhället, vilket har sin poäng då kulturen inte ska behandlas i ett stuprör som en enskild sektor. En invändning som KLYS dock har är att regionen i denna plan på sina ställen inte tillräckligt tydligt drar gränser mellan professionella, ideellt aktiva och amatörer i kulturlivet.

KLYS sätter stort värde på att de professionella kulturskaparna, kulturskapandets villkor och konstnärlig kvalitet lyfts fram i två av de tre fokusområdena för planperioden. Framförallt välkomnar KLYS hur noga regionen är med att i denna kulturplan redogöra för utmaningarna när det gäller kulturskapares försörjningsmöjligheter, och att KLYS arvodesrekommendationer omnämns. Mer omfattande och tydligare än många andra kulturplaner har Gotlands kulturplan skrivningar om avtalsenliga ersättningar för kulturskapare.

Med vissa generellt formulerade delar i planen finns alltid risk att målskrivningar kan användas lite hur som helst; att de stora orden blir till intet förpliktigande. Det är i resurssatta verksamhetsplaner som det kommer visa sig vilka prioriteringar som regionen verkligen gör. Och för att komma i närheten av kulturplanens ambitioner behöver kulturnämndens budget öka. Därför är det i KLYS ögon oroväckande med en del skrivningar i planen om ökad extern finansiering, utan närmare definitioner av detta.

KLYS värdesätter att Region Gotland genom åren haft en referensgrupp för det fria kulturlivet och hoppas att gruppen fortsätter sitt arbete även under kommande planperiod som en expertinstans i det konstnärspolitiska arbetet med årsplaneringar. KLYS hoppas på ett fortlöpande gott informationsutbyte med regionen om samrådsutveckling, dialogarbete och representativitet.

KLYS vill slutligen tacka Region Gotlands kulturförvaltning för att vi getts tillfälle att inkomma med dessa synpunkter på remissversionen av regionens kulturplan 2021-2024. Vi ser fram emot fortsatta samtal om kultur- och konstnärspolitiska frågor, både med kulturförvaltningens tjänstepersoner och regionala politiker.

För KLYS,

Carl Liungman
Regionalpolitisk sekreterare